

Scholing van onderwijsgeevenden

Ten geleide

Dit themanummer draagt als titel: Scholing van onderwijsgeevenden. Onder deze term rekenen we zowel de initiële opleiding als de nascholing. De scholing van onderwijsgeevenden staat weer volop in de belangstelling, ook internationaal. Aan het onderwijs wordt grote betekenis toegekend in het kader van de ontwikkelingen die zich in onze samenleving voordoen. Daarbij realiseert men zich dat de onderwijsgevende een centrale rol in dat onderwijs speelt. Het lijkt dan vanzelfsprekend dat de initiële en de voortgezette opleiding van onderwijsgeevenden een sleutelpositie wordt toegekend. Recente Nederlandse rapporten als Rijkdom van het onvoltooide (Van Lieshout e.a., 1989) en De bedrijvige school (ABOP, 1989) wijzen op bovengenoemde samenhang. In dit themanummer komt een aantal onderwerpen aan de orde die in en rond de scholing van onderwijsgeevenden een actuele betekenis hebben.

In het artikel van Broeckmans (De waarde van een handelingsmodel voor onderzoek over het leren onderwijzen tijdens schoolpractica) wordt gerapporteerd over een onderzoek dat betrekking had op schoolpractica en is uitgevoerd aan het Onderzoekscentrum voor Lereropbreiding aan de Katholieke Universiteit Leuven. Schoolpractica nemen in de initiële opleiding een belangrijke plaats in en worden algemeen onmisbaar geacht voor het leren onderwijzen. Weinig inzicht bestaat echter in de leerprocessen die zich in dit onderdeel van de opleiding voordoen. Het onderzoek was tot voor kort niet gericht op wat zich intern bij de student aan cognitieve processen tijdens schoolpractica afspeelt. Men richtte zich meer op effectmeting met gebruikmaking van pre- en posttestmetingen, waarbij genoemde processen in de black box verborgen bleven. Het onderzoek van Broeckmans draagt bij aan ons inzicht in dat verborgen gebied en sluit als zodanig aan op de cognitieve oriëntatie die in Leuven al vroeg aanwezig

was (Lowyck, 1978). Het belangwekkende van de studie van Broeckmans is dat hij voortgaande aan het onderzoek een samenhangend handelingsmodel ontwikkelde, waardoor het hem mogelijk werd om in de analyse de gegevens over de *planning*, het *interactief* *onderwijsgedrag* en reflectie van de student tijdens de *nabespreking* en daarna op elkaar te betrekken. Vaak worden deze drie fasen los van elkaar bestudeerd. Door opeenvolgende oefenlessen op elkaar te betrekken was het bovendien mogelijk om ontwikkelingen in het onderwijsgedrag na te gaan en te beschrijven.

In zijn bijdrage over 'kwaliteitsbewaking, evaluatie en selectie in de opleiding van onderwijsgeevenden' gaat Kieviet in op een aantal actuele topics. Kwaliteitsbewaking ten aanzien van de opleiding van onderwijsgeevenden heeft de aandacht, gezien het belang dat men hecht aan de professionalisering van de onderwijsgevende. De onderwerpen die hij in dit kader bespreekt zijn: de interne formatieve evaluatie van een opleidingsprogramma, de beoordeling van de student en het vraagstuk van de selectie. Een belangrijk punt waarvoor hij aandacht vraagt, is waaraan de kwaliteit van de uitstromende student afgemeten zou kunnen worden. Een andere belangrijke kwestie die hij aanroert, is: in hoeverre zijn predictoren beschikbaar ten aanzien van goed onderwijzen, die een rol zouden kunnen spelen bij eventuele selectie voor de opleiding.

Het artikel van Van Tulder, Veenman en Roelofs heeft betrekking op een langlopend onderzoek naar 'kenmerken van effectieve nascholing'. In evaluatie-onderzoek van nascholingscursussen beperkt men zich doorgaans tot het vragen naar de waardering door de deelnemers van diverse aspecten van de betrokken cursus. Van Tulder e.s. volgde een andere opzet. Zij voerden eerst een Delphi-studie uit om na te gaan welke kenmerken van nascholingsactiviteiten voor leraren basisonderwijs volgens experts als effectief kunnen worden opgevat. Vervolgens is via ondervraging van cursisten, hun schoolleiders en schoolbegeleiders, en bij betrokken nascholers, nagegaan in hoeverre nascholingscursussen die gegeven waren in 1984 t/m 1987, aan de

vastgestelde kenmerken voldeden. Nu nascholing een steeds belangrijkere plaats gaat innemen in de (verdere) professionalisering van onderwijsgeevenden, wordt de vraag wat effectieve nascholing inhoudt urgenter. De nascholingsdidactiek is nog zeer onvolkomen (zie Tillema & Verloop, 1985). Daarom vormen de bevindingen uit het onderzoek van Van Tulder c.s. een welkome bijdrage.

In een discussiebijdrage gaat Coonen in op 'knelpunten in het opleidings- en nascholingsonderwijs van de PABO'. Daarbij put hij onder meer uit literatuur en empirische gegevens uit zijn dissertatie over de opleiding van leraren basisonderwijs (Coonen, 1987). Dit materiaal was destijds mede aanleiding voor de minister van onderwijs om advies te vragen aan de ARBO (Adviesraad voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs) over de ontwikkeling van het PABO-onderwijs. Het interessante van de benadering van Coonen is dat hij de knelpunten beschrijft vanuit een zestal invalshoeken. Deze komen grotendeels overeen met een conceptuele ordeningsstructuur, waarvoor hij in eerder genoemd werk de onderbouwing leverde. Het aantrekkelijke van deze werkwijze is dat de knelpunten niet beperkt blijven tot één bepaald en beperkt gebied, maar dat een goed geordend overzicht geboden wordt in de volle breedte waarover de knelpunten zich uitstrek-

ken. De diverse gebruikte invalshoeken staan niet los van elkaar, hetgeen leidt tot de constatering dat oplossingen van knelpunten niet beperkt kunnen blijven tot een beperkt gebied, maar dat een *integrale* aanpak van de problematiek noodzakelijk is.

Namens de redactie

F. K. Kieviet

N. Verloop

ABOP, *De bedrijvige school, een visie op het onderwijs van de toekomst*. Amsterdam: ABOP, 1989.

Coonen, H. W. A. M., *De opleiding van leraren basisonderwijs*. Proefschrift Rijksuniversiteit Leiden, 's-Hertogenbosch: Katholiek Pedagogisch Centrum, 1987.

Lieshout, W. C. M. van, e.a. (red.), *Rijkdom van het onvoltooide, uitdagingen voor het Nederlandse onderwijs*. Zoetermeer: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, 1989.

Lowyck, J., *Procesanalyse van het onderwijsgedrag, studie van de cognitieve variabelen in het voorbereidings- en uitvoeringsgedrag van ervaren leerkrachten: literatuurstudie en descriptief-empirisch onderzoek*. Proefschrift Katholieke Universiteit Leuven, 1978.

Tillema, H. H. & N. Verloop, *Naar een didactiek voor nascholing*. In: J. J. Peters (red.), *Opleidings- en nascholingsdidactiek*. Amsterdam/Brussel: Elsevier, 1985.